

EEN BEPROEVING EN EEN PROEFSTUK

DOOR CORNELIS VETH

Wij weten, dat er schilders zijn met een aparte, zeker niet edele begaafdheid, die hen in staat stelt, de manier en de techniek van meesters tot in bijzonderheden na te volgen. Niet alleen een bestaand werk te copieeren, doch iets nieuws te maken, van eigen conceptie, uit nauwkeurige studie van het oeuvre geconstrueerd. De intuïtie van den kenner, gevoed door een minstens even nauwlettende studie, heeft gelukkig menigmaal het bedrog ontdekt. Meestal, kan men aannemen, door zulke de individualiteit verradende verschijnselen als waaraan ook de al of niet echtheid van een handschrift wordt getoetst. Dit alles echter geldt den opzet, de manier en de uitvoering of techniek. Hoe staat het met de Emmausgangers? Misschien heeft de vervalscher op een oud schilderij, welks maker, zooals zoo vele werkelijke meesters in Vermeer's tijd, zich de compositie-wijze van Caravaggio ten voorbeeld had gesteld, elementen uit het werk van den Delftschen meester zelf aangebracht, en is dus tot zekere hoogte in werkelijken zin copiïst geweest. Dat die elementen aan werken uit zeer uiteenliggende perioden ontleend waren, heeft destijds eenig begin van twijfel gewekt, want het schijnt vreemd, dat Vermeer hier een ouder en een jonger zelf tegelijkertijd kon zijn. Maar er was geen object van vergelijking, omdat Vermeer, voor zoover men wist, op later leeftijd zulke motieven niet had behandeld. Kan een listig vervalscher op die laatste overweging gerekend hebben? Kan hij er bovendien op hebben gerekend, dat men eerder geneigd is te verwachten dat een vervalscher van een beroemd schilder een voor dezen traditioneel en populair geworden soort van motief zal kiezen dan een oogenschijnlijk niet op diens weg liggend?

Maar nu de geest. Het is mij zoo met de Emmausgangers gegaan: het werk heeft mij aangegrepen. Er ging en gaat iets van uit. Men kan zeggen, en naar waarheid zeggen, dat sommige partijen daarin ons niet zoo hebben bekoord, men kan in oprechtheid zeggen, dat de figuur van Christus niet heeft ontroerd. Maar als geheel hebben wij niet aan de wijding getwijfeld, die de voorstelling opriep.

Dit is nu het ongeloofelijke. Kan een man als deze van Meegeren, schilder en teekenaar van wee-sentimenteele, voopathetische voorstellingen, gedaan met een rottige vlotheid, mensch van allerbedenkelijkste neigingen, niet slechts het oog, doch ook het hart dermate hebben bedrogen? Is hij behalve een raphandig goochelaar, ook een knap huichelaar geweest, en wel een van die zeldzamen, die al sprekende of doende hun eigen eerste slachtoffer zijn, en zich opwinden tot iets, dat allerbedriegelijkst veel op overtuiging lijkt?

Zoo is het raadsel waarvoor wij staan, misschien wel allereerst een psychologisch raadsel . . . ook ten aanzien van ons zelf, die dan onszelf onverwacht moeten zien als trieste dupes van suggestie en auto-suggestie op ongeziene schaal.

De latere schilderijen, die voor Vermeers doorgingen, zijn, daarover zijn wij allen het eens, zeer veel minder knap. Het als proefstuk door gedetineerde gemaakte is zelfs akelig slap en rommelig, — bovendien niets zeggend.

In bijna alle details verraadt zich de handige, schijn-vlotte teekening, als in het door van Meegeren zelf uitgegeven album. Ook herhaalt hij zich in de trucs (de dikke hangende oogleden enz.) waarmee hij een soort wijding wil uitdrukken. De gevaarlijke meening, die hij ook door

zijn uitlatingen (te grif door de pers overgenomen) bij het publiek heeft willen wekken, dat hij getoond heeft wel even geniaal te zijn als Vermeer zelf, zal hierdoor toch wel wat geschokt zijn! Er blijven evenwel helaas verontrustende punten van overeenkomst, ook met de Emmausgangers!

Er is over de voor de hand liggende moraal van deze nare geschiedenis al te veel gezegd. Belangrijker nog dan te constateeren, dat een behendige valsche munter toch nooit een werkelijk kunstenaar is, acht ik het, vast te stellen, dat wij de figuur van Johannes Vermeer van Delft hoogst waarschijnlijk zoowel in zijn grootheid als in zijn beperktheid eerst nu zuiver

kunnen gaan zien. Hij was — de „Martha en Maria” spreekt dit niet tegen — de schilder die het hoogste kon bereiken, het verhevenste kon voelen in zijn bezielde wedergave van de dingen om zich heen, en die geen Bijbelsche voorstellingen moest zoeken of noodig had, om aan zijn devotie uitdrukking te geven. C. v.

P.S. Verdachte ontkent, een schilderij te hebben vervaardigd met een opdracht aan zijn „lieben Führer”. Het is echter door meer dan één geloofwaardig getuige gezien. Dit is dan vermoedelijk een valsche van Meegeren. Een geval van „poetic justice”?